

10

Παύλος Παύλου

ΑΡΧΕΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Abstract

Language policy and language planning constitute systematic and calculated attempts to interfere with the structure and use of a language in order to solve communication problems that exist or may emerge from time to time in a speech community. However, it is claimed that language planning can be applied for insidious purposes such as the violation of the human rights of the minorities, the perpetuation of social inequalities etc. The study discusses various language problems and to the factors that lead to these problems. Moreover, it focuses on the bodies responsible for the development and implementation of language planning such as the state, religious groups and private organizations, as well as to variables, that should be taken into consideration when developing and implementing such a language policy. The discussion is carried out with reference to language problems in Cyprus. The role of education in language planning as well as the sectors of education that can be affected by language planning, such as foreign language instruction and the education of emigrants are also discussed.

Εισαγωγή

Κάθε μέλος μιας γλωσσικής κοινότητας βιώνει κατά καιρούς ορισμένους μικρούς η μεγάλους γλωσσικούς πονοκεφάλους είτε ως άτομα είτε ως μέλη ενός ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Ιστορικά τα διάφορα γλωσσικά προβλήματα ταλάνισαν ανά εποχές, ξεχωριστά ή από κοινού τον ελλαδικό και κυπριακό χώρο. Μερικά από αυτά τα προβλήματα είναι πρακτικής και καθημερινής φύσεως ενώ άλλα άπτονται ευρύτερων κοινωνικών και ιδεολογικών θεμάτων. Για παράδειγμα, ένας καταναλωτής αγοράζει ένα φάρμακο ή ένα ραδιοκασετόφωνο και οι οδηγίες χρήσεως είναι σε μια ξένη γλώσσα την οποία ο καταναλωτής δεν κατανοεί μερικώς ή καθόλου. Αυτό αποτελεί ελλιπή πληροφόρηση με συχνά σοβαρές συνέπειες. Μπορεί επίσης να υπάρξουν προβλήματα επικοινωνίας ανάμεσα σε άτομα ή γλωσσικές κοινότητες ή να τεθεί θέμα ωρών διδασκαλίας μιας ξένης γλώσσας στη πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Διάφορα γλωσσικά ζητήματα που απασχόλησαν η απασχολούν την κυπριακή γλωσσική κοινότητα είναι σύμφωνα με την Καρυολαίμου, (1996): η επιλογή των επισήμων γλωσσών του πανεπιστημίου Κύπρου, η επαναφορά της διδασκαλίας της αρχαίας Ελληνικής στη μέση εκπαίδευση, η λεξιπενία και η καταχρηστική χρησιμοποίηση ξένων λέξεων, η διδασκαλία της Ελληνικής στην Τριτοβάθμια, η χρησιμοποίηση της ελληνικής γλώσσας στα διάφορα τουριστικά έντυπα, η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα παιδιά των αποδήμων και των επαναπατριζομένων, η μετάφραση της νομοθεσίας από τα αγγλικά στα ελληνικά και άλλα. Σ' αυτά θα ήθελα να προσθέσω τη σήμανση των τροφίμων και την έκδοση οδηγιών χρήσεως διαφόρων εισαγομένων συσκευών

στα ελληνικά, και την εκπαίδευση των διαφόρων οικονομικών μεταναστών που πρόσφατα έχουν αναζητήσει καταφύγιο στη Κύπρο.

Συχνά ένα κράτος μπορεί να διαπιστώσει την ύπαρξη τέτοιων καταστάσεων και να κρίνει ότι η ύπαρξή τους αποτελεί έμμεση ή άμεση καταπάτηση των δικαιωμάτων του πολίτη. Επίσης μπορεί το κράτος να κρίνει ότι η διαιώνιση και η τυχόν επιδείνωση αυτών των καταστάσεων μπορεί να παρεμποδίσει την ομαλή λειτουργία της κρατικής μηχανής ή να δημιουργήσει από δυσφορία έως αγανάκτηση ανάμεσα στους πολίτες.

Σε τέτοιες περιπτώσεις το κράτος μπορεί να παρέμβει. Οι στόχοι αυτής της παρέμβασης αποτελούν μέρος της γλωσσικής πολιτικής ενός κράτους. Ο τρόπος με τον οποίο θα επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι εκφράζονται μέσω του γλωσσικού σχεδιασμού, δηλαδή της συνειδητής, βραχυπρόθεσμης, μεσοπρόθεσμης, αλλά κυρίως μακροπρόθεσμης και επισταμένης προσπάθειας για αλλαγή των λειτουργιών της γλώσσας, των γλωσσών ή των γλωσσικών ποικιλιών που χρησιμοποιούνται σε μια γλωσσική κοινότητα. Η προσπάθεια αυτή έχει ως απώτερο στόχο την απάμβλυνση ή επίλυση ορισμένων προβλημάτων επικοινωνίας.

Επίσης το κράτος μπορεί να παρέμβει για να διαφοροποιήσει ή να καλλιεργήσει τις διάφορες πτυχές της γραφής ή της ορθογραφίας μιας γλώσσας για διάφορους λόγους. Για παράδειγμα, η υιοθέτηση του μονοτονικού συστήματος στα ελληνικά έγινε γιατί είχε διαπιστωθεί ότι τα διάφορα διακριτικά (πνεύματα και τόνοι) έχασαν τη διαφοροποιητική λειτουργία που είχαν παλαιότερα. Επίσης κρίθηκε ότι η κατάργησή τους θα διευκόλυνε την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως μητρικής ή ξένης γλώσσας.

Άλλες φορές, αντίθετα, μια πολιτεία μπορεί να θεσπίσει κάποια γλωσσική πολιτική όχι για να επιλύσει ένα καθημερινό πρόβλημα που έχει σχέση με τη γλώσσα αλλά για ιδεολογικούς και πολιτικούς κυρίως λόγους. Η Δημοκρατία της Ιρλανδίας για παράδειγμα έχει επιλέξει την Ιρλανδική ως επίσημη γλώσσα του κράτους παρ' όλο που αυτή μιλιέται μόνο από το 5% του πληθυσμού (με το υπόλοιπο 95% να έχει τα αγγλικά ως μητρική γλώσσα).

Φορείς που εξασκούν γλωσσική πολιτική

Αυτή η εργασία εστιάζεται σε δύο, ανάμεσα στις πολλές, πτυχές της γλωσσικής πολιτικής. Πρώτον, στους φορείς και ομάδες που είναι υπεύθυνοι για την άσκηση γλωσσικής πολιτικής και δεύτερον στη σχέση της γλωσσικής πολιτικής με την παιδεία.

Το πρώτο ερώτημά μας λοιπόν είναι: Ποιος είναι υπεύθυνος για τη γλωσσική πολιτική μιας χώρας. Κατά κύριο λόγο την ευθύνη αυτή την έχει το κράτος. Ωστόσο, όπως και για τον καθορισμό πολιτικής σε οποιοδήποτε άλλο επίπεδο έτσι και για τα θέματα γλώσσας η σωστή πολιτική μπορεί να επιτευχθεί με την πληρέστερη πληροφόρηση. Ένας φορέας που είναι υπεύθυνος για γλωσσική πολιτική πρέπει να βρει απαντήσεις σε πάρα πολλά ερωτήματα. Οι τεκμηριωμένες απαντήσεις σε αυτά θα το βοηθήσουν να διαμορφώσει μια σωστότερη πολιτική. Ανάλογα σε ποιο γλωσσικό πρόβλημα εστιάζουμε τις προσπάθειές μας πρέπει να απαντήσουμε, ανάμεσα σε πολλά άλλα, στα ακόλουθα ερωτήματα:

• Ποιες γλώσσες ή διάλεκτοι μιλιούνται σε αυτή την κοινότητα, από ποιον και σε

ποιες περιπτώσεις;

- Ποια γλωσσική κατάρτιση των πολιτών θα βοηθούσε τη χώρα να εκσυγχρονιστεί, να αναπτύξει το εκπαιδευτικό της σύστημα, τις σχέσεις της (εμπορικές, διπλωματικές, πολιτιστικές κ.λ.π.) με τα γειτονικά κράτη;
- Ποιο είναι το υφιστάμενο γλωσσικό ανθρώπινο δυναμικό (καθηγητές ξένων γλωσσών, μεταφραστές, δίγλωσσοι πολίτες κ.λ.π.);
- Ποια είναι η γλώσσα της λογοτεχνίας;

Δυστυχώς τέτοια ερωτήματα σπάνια τίθενται και γι' αυτό το λόγο πολλές γλωσσικές πολιτικές αποτυγχάνουν. Εξίσου σημαντικός λόγος στην αποτυχία γλωσσικής πολιτικής είναι ότι η διαμόρφωση μιας τέτοιας πολιτικής επιχειρείται συχνά από πολιτικά πρόσωπα τα οποία δεν έχουν τις κατάλληλες γνώσεις γι' αυτά τα θέματα. Σε μια ιδανική περίπτωση η διαμόρφωση γλωσσικής πολιτικής πρέπει να ανατίθεται σε μια ομάδα ειδικών που να απαρτίζεται από γλωσσολόγους, εκπαιδευτικούς, κοινωνιολόγους, οικονομολόγους, ιστορικούς, πολιτικούς, μεταξύ άλλων.

Μερικές χώρες διαθέτουν τέτοιες ομάδες ειδικών. Οι πιο γνωστοί φορείς είναι οι γλωσσικές ακαδημίες όπως για παράδειγμα η Ακαδημία Αθηνών και κυρίως η Γαλλική Ακαδημία. Ιστορικά ο ρόλος αυτών των ακαδημιών ήταν η διατήρηση της καθαρότητας της γλώσσας. Αυτό είναι και σήμερα ένα από τα κύρια καθήκοντα των ακαδημιών παράλληλα με τη δημιουργία νεολογισμών, δηλαδή νέων λέξεων για νέους όρους που εισάγονται στη καθημερινή γλώσσα, συγγραφή λεξικών και τη συζήτηση γλωσσικών ζητημάτων.

Ρόλο υπευθύνου γλωσσικής πολιτικής έχουν αναλάβει ανά εποχές και διάφορες θρησκευτικές ομάδες. Είναι γνωστή η συμβολή της ορθόδοξης εκκλησίας στη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας κυρίως στη διάρκεια της τουρκοκρατίας ή ανάμεσα στους Έλληνες της Διασποράς.

Οι διάφορες ιεραποστολές της προτεσταντικής εκκλησίας έχουν βοηθήσει στη διάδοση των Αγγλικών στις χώρες της Αφρικής και της Ασίας αλλά και στην καταγραφή και τυποποίηση διαφόρων ιθαγενών γλωσσών. Αυτό έγινε διότι μια από τις βασικές αρχές του Χριστιανισμού είναι ότι για τη σωτηρία της ψυχής ο πιστός πρέπει να έχει δυνατότητα άμεσης επαφής με το Ευαγγέλιο. Η αρχή αυτή ποικίλει, βεβαίως, ανάλογα με τα δόγματα και τις εποχές. Η καθολική εκκλησία π.χ. παρ' ότι δεν θεωρούσε αναγκαίο να έχει κανείς γνώσεις γραφής και ανάγνωσης για να συμμετάσχει στη λειτουργία υποστήριξε με όλη της τη δύναμη τη διάδοση των Λατινικών. Στο Μίωαμεθανισμό επίσης, οι θρησκευτικές αρχές του Ισλάμ έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διάδοση της αραβικής γλώσσας και μάλιστα στη διατήρηση της κλασικής μορφής της.

Ρόλο υπευθύνου έμμεσης γλωσσικής πολιτικής αναλαμβάνουν σήμερα και μερικές πολυεθνικές εταιρείες. Για παράδειγμα, η ιαπωνική εταιρεία ηλεκτρισμού, η πολυεθνική εταιρεία πετρελαίου ARAMCO όπως και άλλες εταιρείες πετρελαίου διαθέτουν σήμερα μεγάλα δίκτυα διδασκαλίας της Αγγλικής κυρίως.

Η τελευταία κατηγορία φορέων που εμπλέκεται στην γλωσσική πολιτική είναι οργανισμοί για τους οποίους η γλωσσική πολιτική είναι παραπροϊόν της πρωταρχικής λειτουργίας τους. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι τα αμερικανικά ταχυδρομεία τα οποία δεν διανέμουν φακέλους αλληλογραφίας στους οποίους τα στοιχεία του παραλήπτη δεν είναι γραμμένα στο λατινικό αλφάβητο.

Η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή όπως και άλλοι διεθνείς οργανισμοί έχουν κανόνες σχετικά με τις γλώσσες που μπορούν να χρησιμοποιούνται σε διάφορες αθλητικές και άλλες συναντήσεις. Παρεμπιπτόντως, έμμεση γλωσσική πολιτική διεξάγουν και τα διάφορα εστιατόρια στην Κύπρο που δεν διαθέτουν καταλόγους στα ελληνικά. Παρόμοια φαινόμενα παρατηρούνται στα κυπριακά νοσοκομεία και στα έντυπα του Τμήματος Αλλοδαπών.

Όπως κάθε εργαλείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για καλούς και κακούς σκοπούς έτσι και η γλωσσική πολιτική σε σχέση με τους στόχους που έχω αναφέρει πιο πάνω μπορεί να γίνεται υστερόβουλα. Μερικοί επιστήμονες (Tollefson, 1991) καταλογίζουν στη γλωσσική πολιτική τις ακόλουθες προθέσεις. Μπορεί να

- έχει στόχο να καταπατήσει τα δικαιώματα των μειονοτήτων.
- διεξάγεται από διάφορες κοινωνικο-οικονομικές ελίτ που καθοδηγούνται από τα συμφέροντά τους.
- αναπαράγει παρά απαμβλύνει διάφορες κοινωνικο-πολιτισμικές και οικονομικές ανισότητες. Τα κυρίαρχα στρώματα προσπαθούν μέσω και της γλώσσας να κατοχυρώσουν τα προνόμιά τους. Για παράδειγμα στη Γαλλία η κοινωνική κινητικότητα περιορίζεται σοβαρά από το εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο επιτρέπει εισδοχή στα ανώτερα κλιμάκιά της μόνο σε όσους η γλωσσική επάρκεια συμμορφώνεται με ένα καθιερωμένο πρότυπο.
- ανακόπτει και αντιπαλεύεται την πολυπολιτισμικότητα. Και τέλος
- αναγνωρίζει ως μοναδικό πρότυπο το δυτικό τρόπο ζωής οδηγώντας σε μια νέου είδους κοινωνικοπολιτισμική και οικονομική αποικιοκρατία.

Το κατά πόσο αυτές οι κατηγορίες ισχύουν πρέπει να εξεταστεί σε κάθε περίπτωση ξεχωριστά. Αυτό που είναι σίγουρο είναι ότι η γλωσσική πολιτική πρέπει να χαράζεται με πολλή προσοχή και μακροπρόθεσμα.

Συνοπτικά, οι κυριότεροι στόχοι της γλωσσικής πολιτικής μπορεί να είναι: ο γλωσσικός καθαρισμός, η γλωσσική αναβίωση, η γλωσσική μεταρρύθμιση, η γλωσσική τυποποίηση, η διάδοση μιας γλώσσας, ο λεξιλογικός εκσυγχρονισμός, η υφολογική απλοποίηση, η ενοποίηση της ορολογίας, η διαγλωσσική επικοινωνία και τυποποίηση βοηθητικών κωδικών. Όλα αυτά τα θέματα δεν είναι, βεβαίως, δυνατό να συνυπάρχουν ταυτόχρονα ως στόχοι της ίδιας πολιτικής.

Γλωσσική Πολιτική και Παιδεία

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, ο όρος γλωσσική πολιτική αναφέρεται σε ένα σύνολο από δηλώσεις, στόχους και προθέσεις οι οποίες είτε εκφράζονται ρητά είτε υπονοούνται στις διάφορες αποφάσεις που λαμβάνονται από διάφορους οργανισμούς ή φορείς σε σχέση με το χώρο στον οποίο έχει δικαιοδοσία ο εκάστοτε φορέας ή οργανισμός. Δηλαδή, για παράδειγμα, γλωσσική πολιτική για θέματα παιδείας, δικαιοδοσία, για λήψη αποφάσεων και διαμόρφωση πολιτικής έχει το υπουργείο παιδείας, κατά κύριο λόγο και όπως θα δούμε πιο κάτω συχνά σε συντονισμό με άλλους φορείς.

Όσον αφορά τη γλώσσα, μιά συγκεκριμένη πολιτική μπορεί να τέθηκε σε εφαρμογή στο παρελθόν και να συνεχίζει να είναι σε ισχύ ή όχι. Μπορεί αυτή η πολιτική να έχει αναθεωρηθεί ή να έχει μόλις συνταχτεί. Επίσης αυτή η πολιτική μπορεί να είναι

ευδιάκριτη και να μπορεί να απομονωθεί ή μπορεί να περιβάλλεται μαζί με άλλες επιμέρους πολιτικές από μια γενικότερη πολιτική.

Σε μερικές περιπτώσεις, η πολιτική μπορεί να μην είναι ρητά διατυπωμένη, αλλά να αποτελεί μια άρρητη παραδοχή ή προϋπόθεση μιας άλλης πιο θεμελιώδους πολιτικής: π.χ. στο δόγμα ότι η παιδεία πρέπει να προαγάγει τα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη, που είναι μια διατυπωμένη πολιτική άποψη δε γίνεται ευθέως λόγος για τη γλώσσα, αλλά ο ρόλος της γλώσσας στα πλαίσια μιας τέτοιας πολιτικής θεωρείται αυτονόητος.

Συχνά η γλωσσική πολιτική ενός κράτους είναι καταφανής. Σε άλλες περιπτώσεις η πολιτική είναι συγκαλυμμένη ή μπορεί να μην έχει ποτέ διατυπωθεί ρητάς.

Μια Γλωσσική Πολιτική μπορεί να πάρει τη μορφή μιας θετικής εξαγγελίας π.χ. να δηλώνεται καθαρά ότι ο στόχος της γλωσσικής πολιτικής είναι η προαγωγή μιας συγκεκριμένης γλώσσας ή γλωσσικής ποικιλίας. Για παράδειγμα, κατά πόσο η μορφή των Αγγλικών που διδάσκονται στο εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου θα ακολουθήσουν το πρότυπο των Αγγλικών του Ηνωμένου Βασιλείου ή των Αγγλικών των ΗΠΑ.

Από την άλλη, η γλωσσική πολιτική μπορεί να διατυπωθεί σε αρνητικούς όρους όπως για παράδειγμα η μη προαγωγή ή ακόμα η παρεμπόδιση της προαγωγής μιας γλώσσας ή γλωσσικής ποικιλίας. Για παράδειγμα η γλωσσική πολιτική του γαλλικού κράτους ήδη από τα πρώτα χρόνια της γαλλικής επανάστασης, λειτούργησε σε βάρος των διαλέκτων ή των γλωσσών που μιλιούνται μέχρι σήμερα σε επαρχίες του γαλλικού κράτους, όπως για παράδειγμα στην Αλσατία, την Κορσική ή των γλωσσών των μειονοτήτων, των αραβικών, για παράδειγμα.

Ένα ερώτημα που τίθεται σ' αυτό το πλαίσιο είναι: Σε ποιους τομείς της παιδείας εστιάζεται η Γλωσσική Πολιτική; Ποια θα είναι η γλώσσα διδασκαλίας στο εκπαιδευτικό σύστημα όταν αυτή δεν συμπίπτει με τη μητρική γλώσσα των μαθητών; Σε άλλες περιπτώσεις η συζήτηση περιστρέφεται γύρω από το ποια γλωσσική ποικιλία ή διάλεκτος θα διδάσκεται στο σχολείο. Και πάλι σε αυτή την περίπτωση η διάλεκτος που θα επιλεγεί μπορεί να είναι σε κάποιο βαθμό άγνωστη σε ένα σημαντικό μέρος του μαθητικού πληθυσμού. Για παράδειγμα στην Κύπρο η γλώσσα διδασκαλίας δηλαδή η Κοινή Νέα Ελληνική είναι σε κάποιο βαθμό διαφορετική από τη γλώσσα που μιλούν στο σπίτι οι μαθητές. Αυτό δημιουργεί προβλήματα στα παιδιά ειδικότερα κατά τα πρώτα χρόνια της εκπαίδευσής τους.

Επίσης αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται ως προς ποια ή ποιες γλώσσες θα διδάσκονται ως ξένες γλώσσες σε ένα σύστημα. Πρόσφατα έχει αποφασιστεί η αύξηση των ωρών διδασκαλίας των γαλλικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εν όψη, πιθανόν, της πολυπόθητης ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η γλωσσική κατάρτιση και εκπαίδευση των μειονοτήτων ή μεταναστών σε ένα κράτος επίσης αποτελεί ένα ζήτημα για το οποίο χρειάζεται η διατύπωση μιας μακροπρόθεσμης πολιτικής.

Συχνά η γλωσσική πολιτική έχει στόχο πληθυσμούς εκτός επικράτειας. Ένα ζήτημα είναι η προαγωγή μιας γλώσσας στο εξωτερικό ανάμεσα σε μέλη άλλων κρατών και πολιτισμών και η διατήρηση της εθνικής γλώσσας ανάμεσα σε ομοεθνείς που ζουν στο εξωτερικό. Για παράδειγμα, η αυτονόητη ίσως διδασκαλία της ελληνικής στα παιδιά των Κυπρίων μεταναστών της Μεγάλης Βρετανίας έχει πολλές

συνισταμένες: τα παιδιά αυτά, θα πρέπει και με ποια μέσα να μάθουν ελληνικά; Θα πρέπει να μάθουν καλύτερα ελληνικά από αγγλικά; Σε μια τέτοια περίπτωση θα πρέπει να διδάσκονται όλα τα μαθήματα στα ελληνικά με αποτέλεσμα την αδυναμία κατανόησης και αφομοίωσης από το βρετανικό περιβάλλον. Η άλλη λύση είναι να διδάσκονται σε αγγλικά σχολεία μαζί με Άγγλους μαθητές και αλλόφυλους με κίνδυνο να χάσουν βαθμηδόν τη γλώσσα τους ή και την ταυτότητά τους. Ο προβληματισμός και για τις δύο λύσεις είναι μεγάλος και οι αποφάσεις οδυνηρές. Ποια είναι η βούληση του κυπριακού κράτους γι' αυτά τα παιδιά; Ποιος είναι ο σχεδιασμός και η μακροπρόθεσμη πολιτική πέραν των εξαγγελιών και των "πατριωτικών χαιρετισμών. Παρόμοιο πρόβλημα έχει να αντιμετωπίσει και το ελληνικό κράτος σε σχέση με τα παιδιά των Ελλήνων μεταναστών Γερμανία.

Βασικές προϋποθέσεις σε σχέση με το ρόλο της γλωσσικής πολιτικής στην παιδεία. Είναι φανερό ότι η συζήτηση για το ρόλο της γλωσσικής πολιτικής στην παιδεία δεν μπορεί να γίνεται μεμονωμένα, χωρίς να λαμβάνουμε υπ' όψιν τη γενικότερη εκπαιδευτική πολιτική ενός κράτους. Είναι αυτονόητο ότι η γλωσσική πολιτική πρέπει να συμβαδίζει με τους γενικότερους σκοπούς και στόχους της εκπαιδευτικής πολιτικής.

Για παράδειγμα, η αύξηση ή η μείωση των ωρών διδασκαλίας της μητρικής ή της επίσημης γλώσσας ή μιας δεύτερης ξένης γλώσσας δεν μπορεί να γίνει χωρίς επιπτώσεις στο όλο πρόγραμμα των μαθημάτων. Εάν η εκπαιδευτική πολιτική λάβει υπ' όψιν το γενικότερο πλαίσιο ευρωπαϊκής παιδείας τότε η επιλογή μιας δεύτερης ξένης γλώσσας πρέπει να κινηθεί προς αυτήν την κατεύθυνση.

Μια σοβαρή προϋπόθεση είναι η αποδοχή της αρχής ότι ο κύριος στόχος της εκπαιδευτικής πολιτικής είναι η κοινωνικοποίηση του ατόμου ως Ευρωπαίου, αλλά και ως πολίτη ενός συγκεκριμένου κράτους.

Τα σχολεία δεν παρέχουν μόνο γνώση σε συγκεκριμένα θέματα όπως Μαθηματικά, Γεωγραφία, Ιστορία, αλλά διδάσκουν ηθικές, πολιτισμικές και πολιτικές αξίες που θεωρούνται ως χαρακτηριστικά της σκέψης και συμπεριφοράς ενός ολοκληρωμένου ατόμου. Η γλωσσική πολιτική πρέπει κατά συνέπεια να θεωρείται ως μέρος αυτής της ευρύτερης διαδικασίας κοινωνικοποίησης.

Εάν ένα σύστημα υποστηρίζει την πολυγλωσσία και την πολυ-πολιτισμικότητα τότε αυτό το σύστημα θα πρέπει να ενθαρρύνει την εκμάθηση ξένων γλωσσών και τη γνωριμία με άλλους πολιτισμούς. Αντίθετα αν το σύστημα πριμοδοτεί τη χρήση μόνο μιας γλώσσας, το μήνυμα το οποίο μεταδίδεται είναι ότι υπάρχει μόνο μια γλώσσα η οποία παρέχει πρόσβαση στα αγαθά και τις υπηρεσίες τα οποία θεωρεί σημαντικά μια κοινωνία. Το ίδιο ισχύει και για τη διδασκαλία μιας συγκεκριμένης γλωσσικής ποικιλίας ή διαλέκτου. Η χρήση μιας συγκεκριμένης μορφής της γλώσσας μπορεί να αποφέρει οφέλη στο μαθητή τόσο στο σχολείο όσο και στις κοινωνικές του συναλλαγές. Οι μαθητές που αποτυγχάνουν να αποκτήσουν ευχέρεια σε αυτή τη μορφή της γλώσσας θα πρέπει να αναμένουν ότι θα περιθωριοποιηθούν στο υπόλοιπο της ζωής τους. Για παράδειγμα, η άγνοια ή η περιορισμένη γνώση της ελληνικής από τα μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη αποτελεί τη μεγαλύτερη τροχοπέδη για την έξοδό τους από το γκέτο της γειτονιάς τους και την ισότιμη ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία, όπως προβλέπει το ελληνικό

σύνταγμα. Δηλαδή, το ελληνικό κράτος εγγυάται τη παροχή παιδείας στην τουρκική γλώσσα στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αυτό όμως συντελεί στη συνέχιση της γλωσσικής και πολιτιστικής απομόνωσης της μειονότητας η οποία εν μέρει είναι ηθελημένη και εν μέρει απόρροια ενός υποτιθέμενου δημοκρατικού μέτρου γλωσσικής πολιτικής της ελληνικής πολιτείας.

Μια επιπρόσθετη και εξίσου σημαντική προϋπόθεση είναι ότι η πολιτική κοινωνικοποίησης και παιδείας είναι κομμάτια μιας καθολικής κυβερνητικής πολιτικής και ως εκ τούτου πρέπει να είναι συνεπής με μια τέτοια πολιτική.

Ο ρόλος της γλωσσικής πολιτικής και του γλωσσικού σχεδιασμού στην παιδεία πρέπει να εξετάζεται σε ένα ευρύτερο πολιτικό κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο. Το γεγονός ότι η οικονομική πολιτική έχει αντίκτυπο στην εκπαιδευτική πολιτική είναι πασιφανές. Ίσως όμως η σχέση της εκπαίδευσης με την εξωτερική πολιτική να είναι λιγότερο ευδιάκριτη. Το κράτος στην προσπάθεια να προωθήσει τις εξωτερικές σχέσεις με ένα άλλο κράτος παρέχει στους μαθητές την ευκαιρία να γνωρίσουν τον πολιτισμό του άλλου κράτους μέσα από τα σχολικά βιβλία που εμπεριέχουν θετικές μόνο πτυχές του εν λόγω πολιτισμού. Για παράδειγμα, η Αυστραλία έχει κρίνει ότι οι εμπορικοί της εταίροι θα είναι κυρίως οι χώρες της Νότιο-ανατολικής Ασίας και όχι οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και γι' αυτό το λόγο το εκπαιδευτικό σύστημα προωθεί τη διδασκαλία γλωσσών όπως τα Κινέζικα, Ιαπωνικά, και Κορεατικά.

Μερικές φορές με γνώμονα την εθνική ασφάλεια ένα κράτος μπορεί να προωθήσει σε ένα πολύ περιορισμένο κύκλο ατόμων την εκμάθηση της γλώσσας του εχθρού. Μια τέτοια εκμάθηση βοηθά στην κατανόηση του τρόπου σκέψης του εχθρού αλλά και προκαλεί ενδεχομένως ρήγματα στην ασφάλειά του. Από αυτή την τελευταία διαπίστωση, δηλαδή ότι η γλωσσική πολιτική στην εκπαίδευση αποτελεί μέρος μιας γενικότερης κυβερνητικής πολιτικής απορρέουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Πρώτον η γλωσσική πολιτική σε σχέση με την παιδεία είναι δουλειά των πολιτικών και όχι των εκπαιδευτικών. Εννοείται βέβαια ότι τα πολιτικά πρόσωπα πρέπει να συμβουλευτούν εκπαιδευτικούς, πανεπιστημιακούς, συγγραφείς και άλλους διανοούμενους και ότι αυτές οι ομάδες που ανέφερα έχουν το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης γνώμης. Οι λειτουργοί της εκπαίδευσης με τη σειρά τους θα θέσουν σε εφαρμογή την πολιτική που έχει διαμορφώσει το ΚΡΑΤΟΣ.

Δεύτερον, η γλωσσική πολιτική δεν πρέπει να είναι αποκομμένη από το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο και επομένως πρέπει να λαμβάνει υπ' όψιν της τις ανάγκες, τις απαιτήσεις και τα αισθήματα του κοινωνικού συνόλου. Το κοινωνικό αυτό πλαίσιο πρέπει να θεωρείται όχι μόνο συγχρονικά αλλά και διαχρονικά. Με άλλα λόγια, πρέπει να σταθμίζεται ο ρόλος μιας γλωσσικής πολιτικής στο ιστορικό πλαίσιο της εξέλιξης της γλώσσας και της κοινωνίας.

Τρίτον, η γλωσσική πολιτική πρέπει να σχεδιάζεται με όραμα και μακρόπνοη προοπτική και όχι με στενά, κοντόφθαλμα και πρόσκαιρα κριτήρια. Με αυτές τις προϋποθέσεις, πρέπει να κατανοήσουμε και να αντιμετωπίσουμε τα ζητήματα γλωσσικής πολιτικής που απασχολούν την κυπριακή κοινωνία και με αυτές τις παραμέτρους θα πρέπει να αναζητήσουμε τη λύση τους.

Πηγές - Αναφορές

- Eastman, C. (1983). Language Planning: an introduction. California: Chandler and Sharp Publishers
- Grabe, W. and Kaplan, R. (1991). *Introduction to Applied Linguistics*. Addison-Wesley Company.
- Kaplan, R. and Baldauf R. (1997). *Language Planning: from theory to practice*. Multilingual Matters.
- Καρυολαίμου, Μαριλένα. (1996). *Γλώσσα και ταυτότητα στην Κύπρο σήμερα: από τη θεωρητική προσέγγιση στη πρακτική ρύθμιση*. Αδημοσίευτη εργασία.
- Schiffman, H. (1996). *Linguistic Culture and Language Policy*. London: Routledge
- Tollefson, J.W. (1991). *Planning Language, Planning Inequality*. London: Longman.
- Λέξεις κλειδιά: γλωσσική πολιτική, γλωσσικός σχεδιασμός, γλωσσικά προβλήματα στην Κύπρο